

TÜRK ÇOCUKLARININ EĞİTİMİ VE GEREKLİ KOŞULLAR

Konferansı veren : Dr. Robert ANHEGGER

Çeviren : Doç. Dr. Nurhan AKÇAYLI

«Yabancı çocukların kabiliyetleri son derece yüksektir. Ancak bu kabiliyetin geliştirilmesi gerekmektedir.»

A) Önce şu gerçeği açık bir şekilde belirterek konuşmaya başlamak istiyoruz: Almanya hâlâ bir göç ülkesi durumunu korumaktadır. Gerçi göçler durmuş, en azından çok azalmıştır. Fakat anavatandaki aile fertlerinin Almanya'ya getirilmesi ve Almanya'da doğan çocuk sayısındaki gelişme göçlerdeki gerilemeyi, fazlasıyla telâfi etmiştir. Burada, Almanya'da oturan yabancılarla ilgili bazı rakamlara değinmek istiyorum. Gerçi bu rakamlar, herkes tarafından bilinmektedir. Ben, sadece bilgimizi tazelemek için bu rakamlardan söz edeceğim: 1977 Eylülünde Almanya'da polise kayıtlı yabancıların sayısı 3.9 milyon civarında bulunmaktadır. Bu rakkamın 1.118.000'ini ise, Türkler oluşturmaktadır. Bu rakkam, ülkedeki yabancı sayısının, göçün durmasına rağmen, 1975 yılına nazaran %0.5 oranında arttığını göstermektedir. Öte yandan, bu sayı içinde, 15 yaşından küçük olanlar, 0.9 milyon ile yabancıların %22.6'nı teşkil etmekte ve bu oran içinde de türkler ilk sırada gelmektedir.

Gerçekten Alman okullarındaki yabancı işçi çocuklarının sayısı, 10 yıl içinde, on kat artmıştır. Bu artışın sayılarla ifadesi şöyledir: 1965/66 öğretim yılında 35.000 olan yabancı çocuk sayısı, 1975/76 öğretim yılında 385.275'i, 1976/77'de ise 451.000'i bulmuştur. Öte yandan 1965-75 yıl-

ları arasında, Almanya'da doğan yabancı işçi çocuklarının, Almanya'daki toplam doğum yüzdesindeki payı, %3,6 iken, bu pay bugün %20'ye yükselmiştir. Bu oranda en yüksek payı yine Türk çocukları oluşturmaktadır.

Aslında Almanya için söz konusu olan yabancı işçiler problemi, Hollanda için de, geçerli olmaktadır. Gerçekten Hollanda da, bu ülkenin hükümeti, açıkça itiraf etmek istemese de, bir göç ülkesi olmuştur. Üstelik Hollanda'ya göç edenler Almanya'ya nazaran çok daha çeşitli etnik guruplardan oluştuğu için, bu ülkede göçler daha büyük problemler doğurmaktadır.

Öte yandan bu çeşitli etnik guruplar ve özellikle türk-ler nedeniyle ortaya çıkan birçok problemler, Alman halkını doğrudan doğruya ilgilendirmekte ve bu problemler kısa sloganlarla şöyle ifade edilmektedir: «Sayıları gittikçe artan diplomasız, eğitimsiz ve işsiz genç delikanlılar... Bunun sonucu çetelerin çoğalması tehlikesi ve suç sayısının yükselmesi, vs.» Bunların tümü bizce bilinmektedir. Yine Almanların bu yabancılara karşı düşmanca, olumsuz ve hâ tâh davranışları da bizce bilinmektedir. Örneğin Bernard Katsch, bu düşmanlığı çeşitli mısralarla dile getirmiştir: İşte bir örnek:

MİSAFİR İŞÇİLER

Dün bira için
son Almanla söyleştim,
Aslında o, böyle tanımladı, kendini.
Dedi ki,
Müslümanlara tahammülü kalmamış,
çünkü onlar domuz eti yemiyorlar,
Kendisine göre de çok çalışkanlar.
Kaldı ki, onlar
caddé ortasında
Kızımı rahatsız ederlerdi,
Eğer kızı olsaydı!
Ne mutlu ki çocuksuz bir kişi.

Fakat aynı suçlamalar Türk azınlıklardan da eksik olmamaktadır. Sizlerden Cannes'da beğeni kazanan Şirin'in Dügünü filmini hatırlayan var mı? Bu filmde zarureter dolayisiyle kendini satan bir Türk kızının hikâyesi anlatılmaktadır. Bu film, son derece hararetili tartışmaların yapılmasına yol açmış ve hakiki Şirin'in Dügünü ile ilgili, iki de bant doldurulmuştur. Bunlardan birinde Almanlar şöyle eleştirilmektedir:

Tuvalette su kullanmaz
Kıçlarını hiç yıkamaz
Allahtan kuldan utanmaz
Yuh olsun bu Almanlara

B) Yabancı işçiler sorunu, hepimizin bildiği gibi, sadece Hollanda veya F. Almanya'ya özgü değildir. Tüm sanayi ülkeleri, bu problem ile karşılaşmaktadırlar. Örneğin Avrupaya işçi gönderen İtalya bile Kuzey Afrikalı, Marrokalı, işçiler çalıştırmaktadırlar. Bu ülkeler arasında, İsveç en iyi çözümü bulmuş görünmektedir. Bizde ise, ilk anda problemin çözümü görevi, sadece eğitim mekanizmasına yükletilmiş bulunmaktadır. Üstelik, bu problemin çözümü için gerekli olan personel ve yer gibi araçların temini düşünülmemiştir. Nitekim Bayern Kültür Bakanlığı danışmanı Gerhard Mahler, 1976'da Tutzing'daki bir toplantıda, sözlerini süslemek ihtiyacını duymadan, şu ifadeyi kullanmıştır: «...bir çamur yığını... başkaları yaptılar, okullar temizlemek mecburiyetinde bırakılıyorlar.» Öte yandan Türk çocukları, okuma yazma imkanını sadece okullarda bulabildiklerine göre, durum bunlar için daha ilk kademede düşündürücü olmaktadır.

C) Eğitim konusuyla ilgili olarak 8.IV.76'da Alman Kültür Bakanının verdiği bir konferansın girişindeki şu cümleye yer verme kistiıyorum: Mesele, yabancı öğrencilerin sadece Alman dilini öğrenmeleri ve Alman okulunu bitirmeleri değildir. Aynı zamanda bunların kendi dillerinde bilgi edinmelerini de mümkün kılmak gerekir. Bu açıdan

Türkçeyi ilk yabancı dil olarak tanımak kuşkusuz olumlu, fakat hiçbir zaman genel olarak uygulanabilecek yeterli bir önlem değildir. Çünkü böyle bir önlemin açık bir şekilde ifade edeceği şey sadece şudur; İki dil bilmek!

Öte yandan ana dilde eğitim yapan sınıfların açılması ve geliştirilmesi hususunda Alman Kültür Bakanlığı ile Türk Hükümeti arasında da çelişkiler bulunmaktadır.

Gerçekten konu ile ilgili olarak şu hususu hayretle tesbit etmiş bulunuyoruz: Önceden olduğu gibi, şimdi de, Türk hükümeti tarafından gönderilen öğretmenlerin sadece çok azı, Alman dilini bilmekte ve bunlar da genellikle, bilhassa pedagojik açıdan kendilerini bekliyen problemlerin üstesinden gelmeye hazır bulunmamaktadırlar.

Maalesef öğrencileri ilk planda okumaya sevkedecek kişiler de bu öğretmenler olmaktadır. Üstelik öğrencilerden çoğunun aile hayatı çocukları okuma yazmaya yöneltecek şartlardan hiçbirine sahip bulunmamakta ve böylece bu çocuklar okuma yolunda herhangi bir teşvikten yoksun kalmaktadırlar.

D) Yabancı ülkedeki işçilerle ilgili diğer bir problem de, bunların kendilerini çift taraflı bir ikilem karşısında bulmalarıdır. Gerçekten yabancı ülkedeki işçi, bir taraftan anavatan hasreti çekmekte ve anavatana dönmek istemekte, öte yandan 5-10 yıllık bir yerleşmeden sonra kendisine ters gelen tüm şartlara rağmen, buradaki hayata bir tür alışmış bulunmaktadır. Berlin'de yaşayan Aras Ören adında bir Türk ozanı, bu gelişmeyi bir şiir halinde şöyle ifade etmektedir:

Şimdi sen eskiye bakarsan, bindokuzyüz
yetmişlere doğru

bizim için düşündüklerin hep yanlış olur.

Doğrudur, biz hep dönmek isteriz geldiğimiz yere;
döneriz de her yıl bilmem kaç kişi.

Eksilir sayılarımız gide gide bilmem kaç kişi,
doğrudur giderek azalır sayılarımız;

ama azalan sayılarımıza bakıp sakın
aldanmayın. Gidenlerimiz sade işgücüdür,
biz çoğalırız burda durmadan bakın kök salarız.
Eksiliriz ama çoğalırız hem kök salarız;
çünkü burada kalıcıyızdır. Çünkü artık
dışımızda değişen resimlere bakıp
değiştirmiştir kafalarımızın içinde resimler.
Gidenimiz gider
kalanımız kök salar, çoğalırız burda.

Kim karşı çıkabilir bu yasaya?
Yürür bir gerçektir yürür su altından gibi usul
usul,
yürürüz biz bir yeni gerçeğe.
Yürürsünüz bizimle bu yeni gerçeğe...

Sarıp solmuştur ya eski resimler
bir kavak ağacının gölgesinde çekilen;
bir fabrikanın kapısında paydos vakti
poz verir yeniden
çıkartırız ak kâğıda yeni suretimizi.

İkilemin diğer yanı da şudur: İş yerini kaybetme korkusu! Birgün sürülmek korkusu! Schiedam/Rotterdam'da çalışan, Âşık Âli bu korkuyu şu satırlarda dile getirmektedir:

Ne acılı burada halimiz
Ahraz oldu bizim dilimiz
Tutmaz oldu ellerimiz kolumuz.

Aslında yabancı işçiler genel olarak görebildiğim kadar literatürde detek bir gurup olarak görülmektedir. Halbuki F. Almanya'da çalışan işçiler hakkındaki bilgiler, bu görüşün yanlış olduğunu göstermektedir. Bu hususa da dikkatinizi çekmek isterim.

Öte yandan Türk işçilerinin, girdikleri bu yabancı topluma uyumsuzluklarına yol açan pek çok sebepler bulun-

maktadır. Örneğin, 1971 yılında Türk işçilerinin sadece % 46.3'ü, Almanya'da pek işe yaramıyan bir mesleki kaliteye sahip bulunmaktaydılar. Gerçi bu yıl içinde Almanya'ya göç eden işçiler, esas itibarile İzmir merkez olmak üzere Egeden, Ankara merkez olmak üzere Orta Anadolu bölgesinden ve İstanbul merkez olmak üzere Marmara bölgesinden gelmekteydiler. Kaldı ki, Almanyaya göç eden işçilerin büyük bir çoğunluğu, Almanya'ya gelebilmek için gerekli olan nisbeten uzun bekleme sürelerini, bu şehirlerdeki gecekondularda geçirmişlerdir. Dolayısıyla bu işçiler, kırsal yaşam ile kent yaşantısının çelişkilerini ve uyumsuzluklarını daha anavatanlarında iken görüp tanımışlardır.

Dolayısıyla Türkiye'nin bu medeni yerlerinde şu veya bu şekilde yerleşmiş olmak, bu işçiler için büyük kent yaşamına bir hazulük dönemi olmuş ise de, ileri derecede endüstrileşmiş bir sanayi toplumu ile karşılaşmak bunlar üzerinde yine de bir şok etkisi yapmış olmalıdır. Buna meslek değiştirmenin verdiği tüm huzursuzlukların, bu yeni ülkedeki insanların özellikle kadınlar açısından serbest giyim ve davranışlarının, yine bu ülke insanlarının anlaşılmaz görünen dini geleneklerin uyandırdığı hiddet, hep birlikte dikkate alınırsa, Türk işçileri için Almanya'da gerçekten zor bir hayatın başladığını kabul etmek gerekir.

Bu hususları «Almanya Destanı» adlı şiirinde dile getiren Köln'den Merih Türköz'ün şu satırlarına yer vermek istiyorum:

Karnavalın rezilliği
Avrupanın vezirliği
Caddelerde çırıl çıplak karılar
Erkeklere sarılırlar
Karısı kocası talebesi hocası
Hepsi de baştan çıkarlar

Hepsi de tüvist yaparlar
gördün mü ya amanın bak hele bak.

Yine Karadeniz Bölgesinden gelen bir işçi de, Noel hazırlıklarım şaşkınlıkla karşılamaktadır. İşte onun da bu şaşkınlığını yansıtan henüz yayımlanmamış bir şiirinden bazı mısralar:

Bak avanak millete
Hep kestiler çamları

...
İsa gelecek diye

...
Siyah giyindi kızlar
Hep İsayı bekliyi
Söyledi ya uşaklar
Bunlar bizi vuracaklar
Güya inecek İsa
Onları evlenecekler.

Bu ve buna benzer olaylar, kendisinden faydalanılan fakat sevilmediğini ve sadece bir üretim aracı olarak görüldüğünü bilme duygusu, gibi hususlar, bu işi çevrelerinde kendilerine yabancı olan dünyaya karşı olumsuz bir takım davranışların oluşmasına yol açmaktadır. Örneğin 14 yaşını bitiren kızlar sokağa çıkarılmamakta, bunların bir kütüphaneye gitmesine bile izin verilmemektedir.

Öte yandan ailedeki peternalist davranış, islam dininin tutucu bir şekilde anlaşılmasından da ileri gelmektedir.

Gerçekten bu ülkede Türk işçileri kendilerini Hıristiyanlara karşı bir tür savunma içinde görmektedir. Kur'an kurslarının başarısını da bu anlayışta aramak gerekir.

Aslında çocukları Kur'an kurslarına göndermek, önce sevap sayılmaktadır. Sonra kız çocukları bu kurslar sebebiyle daha büyük bir güvenlik içinde hissedilmektedir. Ancak bugünkü şekle yürütülen bu Kur'an kurslarına yapılacak eleştiriler sayısız bulunmaktadır. Gerçekten bu kurslar hiçbir denetime tabi bulunmamakta ve bu kurslarda çocuklar sadece Hıristiyan çevreye karşı değil, Türk öğ-

retmenlerine, hatta Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı şartlan dırılmaktadırlar.

Öte yandan yine bu kurslarda çocuklar arapça metinleri ezberlemekte ve bu suretle iki buçuk dil öğrenmektedirler. Sonuçta fevkelade yorulan bu çocuklar, Almanca ve Türkçe dersleri takip edememektedirler.

Kur'an kursları ve benzeri diğer kurslar -örneğin nurculuk- tamamen özel kuruluşlar tarafından düzenlenmektedir. Bu sebepten din derslerinin, Alman okullarında olduğu gibi, ders programına alınması çok isabetli olacaktır. Bu öğretim programı, Türk hükümeti tarafından tesbit edilip yine hükümet tarafından denetlenmelidir. Böyle bir çabaya Ruhr bölgesinde rastlanmaktadır. Ancak, bir değerlendirme için vakit henüz çok erken bulunmaktadır.

E) Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Türk işçileri tek bir gurup olarak görülmektedir. (Burada sayıları binlere varan Türk doktor, mimar, müzisyen ve iş adamlarından söz edilmemektedir). Halbuki bunlar arasında açıkça sosyal farklar bulunmaktadır. O kadar ki, bunlar arasındaki sosyal farklılık bir piramide benzetilebilir.

1) Piramidin tepesinde sayı itibarile az, fakat kendilerini mesleki ve sosyal bakımdan geliştirmiş olan bir gurup yer almaktadır. Bunlar genellikle yabancı kadınlarla evlenen, yeterli derecede ülke dilini öğrenen, yerli halkın oturduğu mahallelerde ikamet eden, yerli halkla (Alman, Hollandalı) iyi ilişkiler kuran, anavatan ile de ilgisini kesmemiş olanlar kişilerdir. Bunlar için okul eğitimi ve kitap okumak son derece doğal bulunmaktadır.

2) Bundan sonra az veya çok geniş bir tabaka gelmekte ve bunlar bir tür ara tabakayı teşkil etmektedirler. Gerçekten bunlar artık Türklerin yoğun bir şekilde oturdukları gecekondulu evlerde oturmayan, daha çok karma yerleşim bölgelerinde ikamet eden, yeterli derecede değilse bile az çok Almanca dilini bilen, kadınları çevrenin giyim kuşamına uyum sağlayan, çocuklarına yeterli dere-

cede tahsil yaptırmak gereğini duyan, fakat herşeye rağmen hâlâ kuvvetli bir şekilde ülkelerindeyken mensup oldukları sosyal tabakanın geleneklerinin etkisi altında bulunan ve bu sebepten düşüncelerinden en ufak bir muhalefet ve güçlük karşısında vazgeçen kişiler bulunmaktadır. İşte bu gurup için, Alman ve Türk ilgililerinin yardım ve desteği gerekli bulunmaktadır. Bu gurup sorumluların yardım ve desteğiyle tahsil ve eğitime yöneltilebilirler.

3) Üçüncü gurubu ise, en geniş tabakayı oluşturan -ifademi mazur görünüz- Getto-Türkleri teşkil etmektedir. Bunların pek çok problemleri çeşitli yayınlarla kamuya açıklanmış bulunmaktadır. Bizim için önemli olan, bunların son derece yetersiz bir dil bilgisine sahip bulunmaları, geleneksel aile yapısını, bu geleneklerden uzaklaşmış olsalar bile devam ettirmeye son derece kararlı olmalarıdır. (Özellikle kadına ve kız çocuklarına karşı son derece tutucu davranarak). Kendi dillerinde de, kelime hazinesi ve ifade kabiliyetleri çok zayıf olan bu gurup mensupları, eğitime karşı en iyi halde «bizim oğlan okumalıdır», diye düşünmekte, fakat uygulamada anlamsız bir şekilde okumadan kaçınmaktadırlar. İşte özellikle bu aile çocuklarının okul eğitimi görmeleri ve başarı sağlamaları ve duruma göre bunların kitaba karşı olumlu bir davranış içinde yönettirmeleri gerekli bulunmaktadır. Ne ana dilini, ne de Almanca'yı beceremiyen ve öğrenim görmeyen bu aile çocukları, geleceğin problemleri çocukları ve Alman ve Hollanda sokaklarının dert kaynağı olacaklardır. Dolayısıyla özellikle bu çocuklar üzerine önemle eğilmek, bunlara özellikle okul eğitimi imkânları vermek gerekir.

Bu nedenle sorunun başından ele alınması, okul çağına gelmemiş işçi çocuklarının, çocuk yuvalarında düzenli bir şekilde eğitilmesi düşünülmelidir. Ancak bu hususta, ne sorumlu Alman yetkilileri, ne de Türk yetkilileri zorunlu önlemleri almışlardır. Bu konuyu burada deşmememiz daha iyi olacaktır.

Öte yandan tüm sorumluların, kütüphanecilerin, öğ-

retmenlerin ve Almanya'ya gönderilen Türk öğretmenlerinin bu görev için, özel olarak eğitilmeleri gerekmektedir. Zira bu çocuklar bir şeyi unutmamalıdır: Bu çocuklar arasında, kendilerine okul ve kütüphane yolunu açacaklara, son derece minnettar kalacakların sayısı az olmayabilir.

F) Çocuğu okumaya yöneltmek, resimli bir kitap aracılığı ile kitaba alıştırmak, önce aile içinde başlar. Halbuki yabancı ülkelerde bulunan işçi ailelerinin, sayıları çok yüksek olan çocukları için, aile yuvası buna hiç de elverişli bulunmamaktadır. Kural olarak okuma-yazma, okullarda öğrenilmekte, çocuklar Türk öğretmenler tarafından türkçe kitaplar aracılığı ile okuma-yazma yöneltilebilmektedirler. Görülüyor ki, problem öncelikle tam bir okul meselesidir. Çocuğa önce gerçek anlamda okuma yazma öğretilmeli ve okuduğunu anlayıp anlamadığı denetlenmelidir. Bu aşama, son derece doğal kabul edilmelidir. Ancak yabancı ülkede büyüyen türk çocuklarını gözleyen bir kimse, bu doğal sözcüğünü ağzından zorla çıkarabilmektedir.

Türk çocuğu ve türk gençliği ne okumalıdır? Önce bunlar ne bulursa onu okuyacaklardır. Son yıllarda türkçe kitap yayınları önemli derecede artmıştır. Dikkati çeken husus, bunlar arasında, 6-8 yaş gurubuna yönelen, resimli, ilgi çekici, çabuk anlaşılan, büyük harflerle yazılı olan ve yeni okula başlayanları gerçek okumaya alıştıran ve daha fazlasını istemeye yönelten kitapların sayılarının az olmasıdır.

Öte yandan yabancı ülkedeki türk çocuklarının, bu ülkedeki yaşam şartlarının güçlükleri de dikkate alınarak, anavatandaki aynı yaşta bulunan -örneğin 10 yaşında- arkadaşlarından daha fazla yük altına sokulup sokulmadıklarını da incelemek gerekir.

Türkçe kitaplarda amaç -bu suretle pek çok kişinin dileğini tekrarlamış oluyorum- şu hususlara yönelik olmalıdır :

- 1) Okumaya yeni başlayanlara, resimli, basit ve

okunması kolay harflerle sade ve kolay anlaşılır parçalar vererek bunların okumayı sökebilmelerini kolaylaştırmak,

2) Yabancı ülkedeki yabancı çocukları, buldukları yabancı çevreye yakınlaştırmak ve bu çevreye alışmalarına yardımcı olmak,

3) Bu çocukların ara sıra ziyaret ettikleri ve konuşmalardan ve uzaktan tanıdıkları anavatanı gerçek anlamda tanımalarına imkân sağlamak.

Aslında çocukların çoğu, yetişkinler ve hatta birçok büyükler, komikleri, foto-romanları, kovboy ve diğer hafif kitapları zevkle okurlar. Üstelik bu durum sadece gelişmiş guruplara da has değildir. Genel olarak kitap karşısındaki alınacak tavır için ben şunu söyleyebilirim: Kovboy konulu kitapları okumak (kız çocuklarının evde oturup kardeşlerine bakmak mecburiyetinde bulunduğu bir sırada) foto-romanları okuyup ağlamak, hiçbir şey okumaktan daha iyidir.

Diğer önemli bir nokta da, burada en azından belirtilmelidir: Türkiyede yayınlanan kitaplardan çoğu -sadece komikler ve resimli hikâyeler değil- kötü kalite kâğıtlara basılmıştır. Bunlar okunurken yırtılmakta ve sonra atılmaktadır. Kitap, bu şeklele atılacak bir kullanma aracıdır. Okuyucu -sadece gençler için söz konusu olmamaktadır- bu koşullarda kitaba ihtimam göstermemekte ve kitap bunlar için, iznimize dayanarak belirteyim, bir cikletten öteye anlam taşımamaktadır. Ayrıca, ben küçüklerin iyi kâğıtlara basılmış kitapları da ellerinde çok buldurmamalarını öğütlerim. Gerçekten çocuk, kitaba itina göstermesini öğrenmelidir. Halbuki çok defa bu kitaplar okunduktan sonra parça parça olmaktadır. Bu sebepten «Türkiye’de Çocuk Kitapları» katalogunun girişinde yazılı olan şu sözlere yer vermek isterim. Kalite itibarile belli bir düzeye sahip kâğıtlara basılı kitaplar, kitaba sadece ilgi değil aynı zamanda sevgi ve itiana da gösteren kimselere verilmelidir. Bu kalite hususunu özellikle bilinçli veya bilinçsiz olarak kendi kitaplarını, Alman arkadaşlarının kitaplarile mukayese

eden işçi çocukları için dikkate almak gerekir.

İki dilli kitaplar -metnin kitapta Almanca ve Türkçe olarak karşılıklı basılması- ilk bakışta, genç okurların bir ya da diğer dilde karşılaştıkları anlama güçlüklerini yemede yardımcı olabilecek, amaca en uygun çözümlerden biri olarak görülür. Bu yüzden «Jugend und Volk» Yayınevi Almanca ve Türkçe (veya Almanca-Yunanca, Almanca-Yugoslavca vb.) metinli bir dizi çocuk kitabı yayınlamıştır. Şu sıralarda Stuttgart'da Ararat Yayınevi de böyle bir diziye başlıyor. Hollanda'da buna benzer çabalar var. Ama kütüphaneciler bu tür yayınların yararı konusunda kuşkulu. Kendi deneylerine, gözlemlerine dayanan ifadeleri, tam resimli «Jugend und Volk» yayınlarının pek okunmadığını gösteriyor. Kütüphaneciler ve bu konunun uzmanları, çocukların ellerine aldıkları bir kitabı kesintisiz okumak istediklerini, anlamda güçlük çektikleri yerleri ikinci dile başvurmaktansa atlamayı yeğ tuttuklarını belirtiyorlar. Buna bir de çeviri sorunları ekleniyor: Okurun bir dilde anlayamadığı yerleri diğer dilde tam kelimesi kelimesine çevirerek okurun ilgili dilde karşılaştığı güçlüğü çözümlemesine yardımcı mı olmak, yoksa ikinci dile uygun daha serbest bir çeviri, bir anlam aktarması mı uygulamak? Bununla çeviri sorunlarından yalnızca birine, kuşkusuz ana soruna değinmiş bulunuyorum. İki dilli metinlerin belki de okuldaki öğretimde kullanılması salık verilebilir; gerek Almanca gerek Türkçe derslerinde işlenebilir. Bu da kuşkusuz her iki dilin öğretmenleri arasında sıkı işbirliğini gerektirir, yani bir okul eğitimi sorunudur.

Öte yandan kütüphaneler, ziyaretçilerine giderek kitapların dışında müzik kasetleri de sunmaktadırlar. Kasetler, istenildiği anda dinlenebilir, ya da ödünç alınabilir. Özellikle Türkçe müzik kasetleri çok aranmakta, ailece dinlenmektedir. Normal olarak her evde bir kaset teyp bulunduğundan, iletişim aracı olarak kaset, gittikçe artan bir önem kazanmaktadır. Bu iletişim aracı ile kocaları, babaları tarafından kütüphanelere gitmelerine izin verilmeyen kadınlara, genç kızlara da seslenilebiliyor. Aslında evlere

kaset ve kitap servisi bile düşünülebilir. İlk adım olarak Duisburg'da başarıyla denenen gezgin otobüs kitaplıkları ele alınabilir. Ancak, bugünkü koşullar altında «evlere servis» tasarısının bir an önce gerçekleşmesinde, örgütlenme ve personel güçlüklerinin (kadın okur veya dinleyicilere hizmet edecek ve yardımcı olacak kadın personel gibi) olumsuz etkisi çok büyük bulunmaktadır.

Bu tür düşüncelerden yola çıkarak, 1978 yılında Münih'de yabancı uyruklulara kamu hizmeti olmak üzere kaset programları düzenleyen bir dernek kurulmuştur. Aşağıda kuruluşun programından bir alıntı sunuyorum:

«Neden iletişim aracı olarak kaset?

Bugün hemen her yabancı ailede bir kaset teypin bulunduğu deneylerle saptanmış bir gerçektir. Kamu kitaplıklarından ödünç alınan kaset sayısı, yabancıların iletişim aracı olarak kasetlerden ne denli hoşlandığını kolayca kanıtlıyor. Bu olgu, onların iletişim alışkanlıklarına, sözlü bildirişimle eğitilen düşünce yapılarına uygun düşüyor.

Bu yabancılar, daha çok sözlü bildirişime ve bu bildirişimin duyuşal yönüne yatkındırlar. Duymak, duydukları üzerine konuşmak, düşünce ve duygularını ifade etmeyi öğrenmek isterler. Bir radyo programı kadar kaset programı da tüm aileye yararlı olabilir. Ayrıca kitaptan da farklılık göstererek yabancılar arasında -özellikle Türk kadınlarında görülen- çok sayıda okuma yazma bilmeyenlere de ulaşabilir.

Derneğin öngördüğü bu çalışmaya yol açan önemli bir olgu da, kaset yapımının kitap yayımından çok daha kolay, daha hızlı ve ucuz olmasıdır. Kitap yayınlamada öngörülen basım adedi ve buna bağlı olarak maliyet fiyatlarında ortaya çıkabilecek riziko, kaset yapımında söz konusu değildir. Diğer taraftan doldurulan kasetlerin sa-

yısı talebi aşıyorsa, bu kasetler başka bir yapım için kullanılabilir .Ayrıca kaset sayısı istenildiği kadar arttırılabilir, miktarın azlığı veya çoğluğu o kadar önemli değildir. Örneğin, «Kent Kitaplığında Görüşelim!» adlı bir giriş kasetinde, program içeriğinin bölgesel istek ve amaçlara göre değiştirilmesi kolaydır.

Ancak kaset, kitaba karşı bir seçenek değil, kitabın yanında kendi değerini aşıp, dinleyiciyi metinlere yönlerebilecek bir iletişim aracıdır.

Yapım Programı:

Dernek, yapım programı ile yeni bir alana girmektedir. Bugün yabancılar için satışa sunulan kasetler, az çok kaliteli, uluslararası örneklere göre hazırlanmış müzik kasetlerinden öteye geçememektedir. Yabancıların bu eksikliğini karşılayacak, onları yalnızca eğlendirmeyi amaçlamayan kaset programı, çok yönlü olmayı öngörüyor. Bunları kısaca şöyle belirtebiliriz:

- Ana dillerinde edebiyat metinleri,
- Eğitim-eğlendirici yapımlar,
- Günlük yaşamla ilgili sorunların çözümünde yardımcı olmak amacıyla gerekli pratik bilgiler,
- Günlük yaşamda anlaşmayı sağlayacak pratik Almanca dil bilgisi,
- Söz ve müzik,
- Programın amacı: Yetişkinlere, gençlere ve çocuklara seslenebilecek kasetler hazırlamak.

Bunun ötesinde bilinçli olarak Alman halkına, özellikle de Alman gençliğine yönelik kasetler hazırlamak istiyoruz. Yabancıların, bizim anladığımız anlamda, toplumumuzla bütünleşmesinde (entegrasyonunda) Alman halkının da katkısı olmalıdır. Yabancıların da bize söyleyecekleri, verecekleri şeyler olduğu bilinci uyandırılmadır.

Kuruluş, Federal Almanya dışında da hakettiği beğeni ve övgüyü buldu, büyük ilgiyle karşılandı. Derneğin adresi şöyle:

«Kassettenprogramme für ausländische Mitbürger e.v.

Hippmannstr. 11

8000 München 19

